REVOLUTION

1848

PARIS
PARIS
PARIS
PARIS
PARIS FRANCE
PARIS
PARIS

LIBERTE

Fyra hundra herrar samlades till en middag för att kräva reformer. I Europa startade liknande tankar och det jäste ordentligt i flera länder.

Utmanande reformbankett

En reformbankett är något typiskt 1800-talskt: en storslagen middag plus en politisk manifestation; mat och musik, skålar och sånger, anföranden och leverop. Med moderna ögon framstår kanske punschimmiga medelklassmän i frack och långbord prydda med frihetstempel av socker inte som särskilt samhällsomstörtande, men i det odemokratiska Sverige anno 1848 kunde sådant vara nog så utmanande.

Banketten organiserades av Reformvännernas sällskap, en sammanslutning liberaler och radikaler som verkade för ståndsriksdagens avskaffande. Det var en av tidens hetaste politiska frågor. Männen i stora salen var riksdagsmän, litteratörer, tjänstemän, lärare och grosshandlare. En elit – men långtifrån alla av dem hade rösträtt i riksdagsvalen, eftersom de inte tillhörde något av de ärevördiga gamla fyra stånden (adel, präster, borgare, bönder).

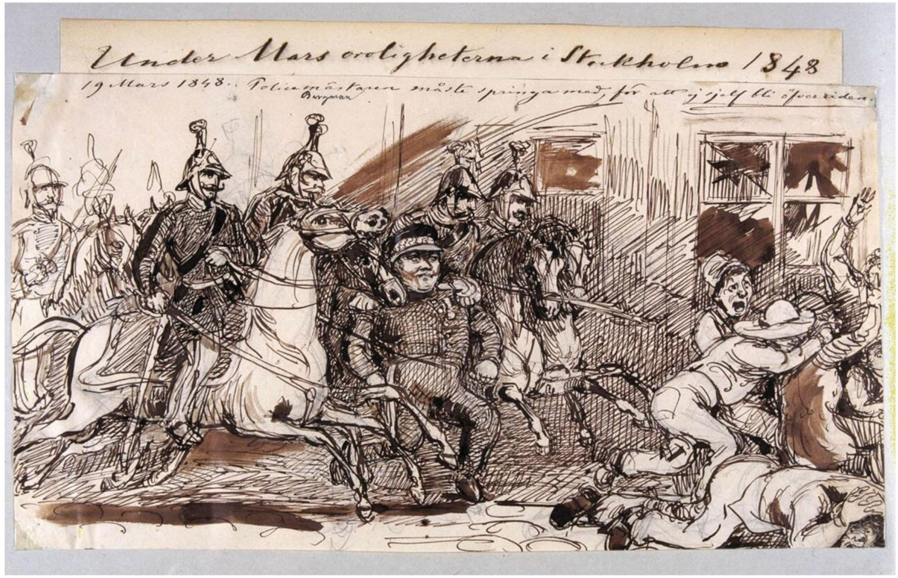

Kavallerister och folkmassa i Stockholm. Teckning av Fritz von Dardel 1848.

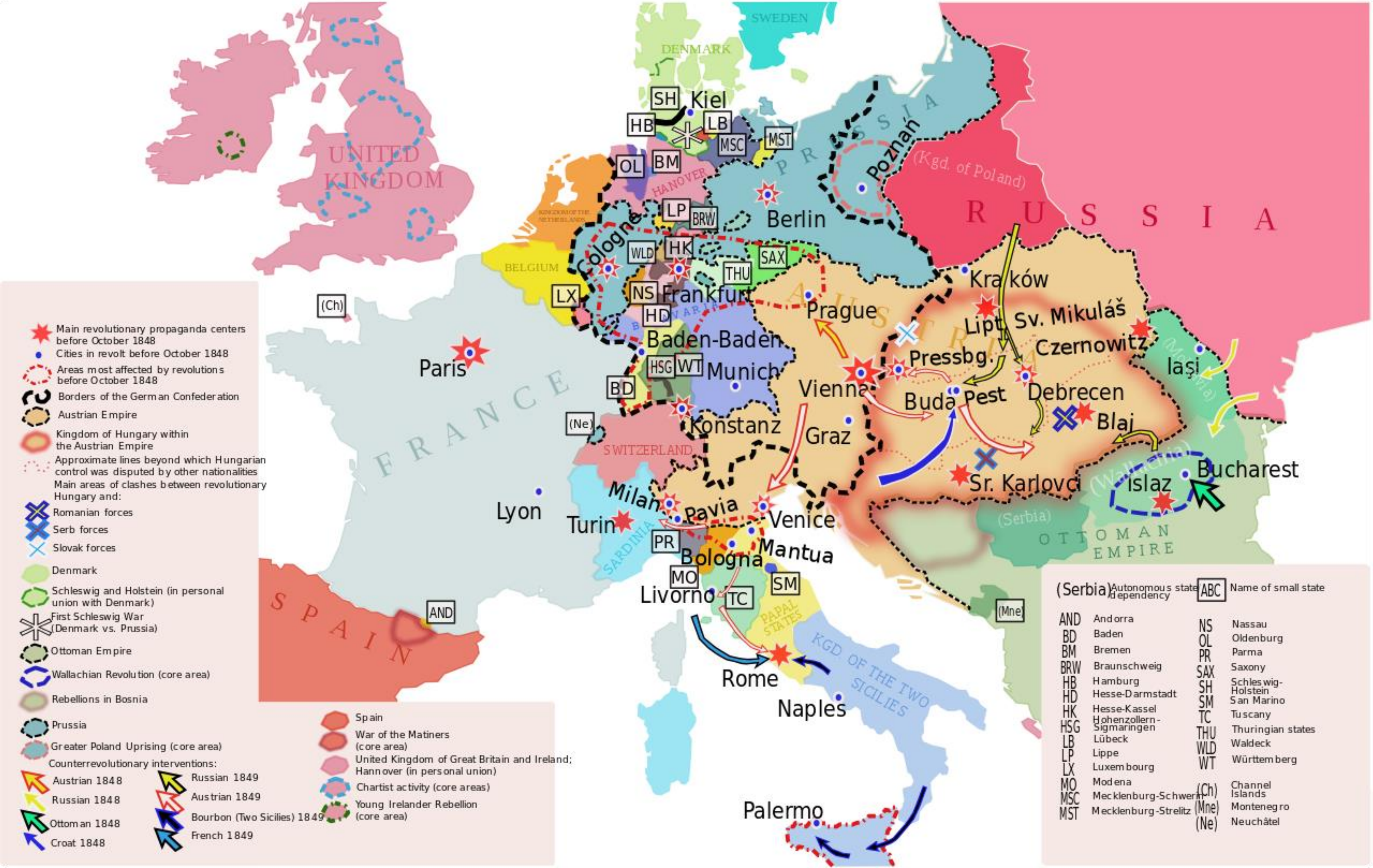
SWEDEN
DENMARK
UNITED KINGDOM
KINGDOM OF THE NETHERLANDS
BELGIUM
HANOVER
PRUSSIA
(Kgd. of Poland)
RUSSIA
AUSTRIA
BAVARIA
FRANCE
SWITZERLAND
SARDINIA
SPAIN
PAPAL STATES
KGD OF THE TWO SICILIES
(Moldavia)
(Wallachia)
(Serbia)
OTTOMAN EMPIRE
Kiel
Berlin
Poznań
Cologne
Frankfurt
Prague
Kraków
Lipt. Sv. Mikuláš
Czernowitz
Iași
Baden-Baden
Munich
Vienna
Pressbg.
Buda
Pest
Debrecen
Blaj
Konstanz
Graz
Sr. Karlovci
Bucharest
Islaz
Paris
Lyon
Turin
Milan
Pavia
Venice
Mantua
Bologna
Livorno
Rome
Naples
Palermo
SH
HB
LB
MSC
MST
OL
BM
LP
BRW
WLD
HK
SAX
THU
NS
HD
LX
HSG
WT
BD
(Ch)
(Ne)
PR
MO
TC
SM
AND
(Mne)
Main revolutionary propaganda centers before October 1848
Cities in revolt before October 1848
Areas most affected by revolutions before October 1848
Borders of the German Confederation
Austrian Empire
Kingdom of Hungary within the Austrian Empire
Approximate lines beyond which Hungarian control was disputed by other nationalities
Main areas of clashes between revolutionary Hungary and:
Romanian forces
Serb forces
Slovak forces
Denmark
Schleswig and Holstein (in personal union with Denmark)
First Schleswig War (Denmark vs. Prussia)
Ottoman Empire
Wallachian Revolution (core area)
Rebellions in Bosnia
Prussia
Greater Poland Uprising (core area)
Counterrevolutionary interventions:
Austrian 1848
Russian 1848
Ottoman 1848
Croat 1848
Russian 1849
Austrian 1849
Bourbon (Two Sicilies) 1849
French 1849
Spain
War of the Matiners (core area)
United Kingdom of Great Britain and Ireland; Hannover (in personal union)
Chartist activity (core areas)
Young Irelander Rebellion (core area)
(Serbia) Autonomous state dependency
ABC Name of small state
AND Andorra
BD Baden
BM Bremen
BRW Braunschweig
HB Hamburg
HD Hesse-Darmstadt
HK Hesse-Kassel
HSG Hohenzollern-Sigmaringen
LB Lübeck
LP Lippe
LX Luxembourg
MO Modena
MSC Mecklenburg-Schwerin
MST Mecklenburg-Strelitz
NS Nassau
OL Oldenburg
PR Parma
SAX Saxony
SH Schleswig-Holstein
SM San Marino
TC Tuscany
THU Thuringian states
WLD Waldeck
WT Württemberg
(Ch) Channel Islands
(Mne) Montenegro
(Ne) Neuchâtel

Kavallerister och folkmassa i Stockholm. Teckning av Fritz von Dardel 1848.

Den 2 mars 1848 fick Stockholm de första nyheterna om den franska februarirevolutionen. På morgonen lördagen den 18 mars hittade polisen på olika ställen i staden proklamationer och dokument som vände sig emot myndigheterna, krävde reformer och valrätt. På eftermiddagen hade det ordnats en bankett i De la Croix's stora sal vid Brunkebergstorg och utanför på torget samlades efterhand en folkmassa. Den uppretade folkmassan krossade fönster och hotade att ta sig in i huset. Med hjälp av militär kunde överståthållare Sprengtporten rensa gatan och arrestera vissa, trots att folkmassan svarade med stenkastning.

På kvällen hade en folkmassa samlats mellan slottet och Storkyrkan. Kung Oscar hade tidigare under kvällen bevistat en föreställning med Jenny Lind på operan men mötte de demonstrerande borgarna på Storkyrkobrinken och tog del av deras klagomål. Därefter gav kungen order att de som hade arresterats skulle frisläppas. De församlade hurrade för Kungen och demonstrationen upplöstes. Sedan kungen lämnat platsen rörde sig några personer vidare och på Gustav Adolfs torg, på Drottninggatan och på Blasieholmen började vissa kasta sten på fönster, bland annat hos prästståndets ledare ärkebiskop Wingård.

Följande dag, söndagen den 19 mars, fortsatte oroligheterna, människor samlades och butiker plundrades. Kungen beslöt sig då för att ingripa med kraft. När människor på kvällen samlades vid Storkyrkobrinken och inte följde befallningen att skingras ryckte en kavalleritrupp fram. Truppen möttes med stenkastning och kunde inte göra en kavallerichock mot folkmassan som var tänkt. Kungen gav då order om att ge eld och 18 personer dödades och många sårades. Storkyrkobrinken och Rådhustorget tömdes på folk. Vid Norra Smedjegatan (nuvarande huvudgången genom Gallerian) stormades en barrikad av en gardespluton.

Hos stadens borgerskap bildades beväpnade skyddskårer som fungerade som ordningsvakter men måndagen blev lugn. På tisdagen, den 21 mars, anlände enheter ur armén för att finnas till hands om oroligheterna skulle blossa upp igen.

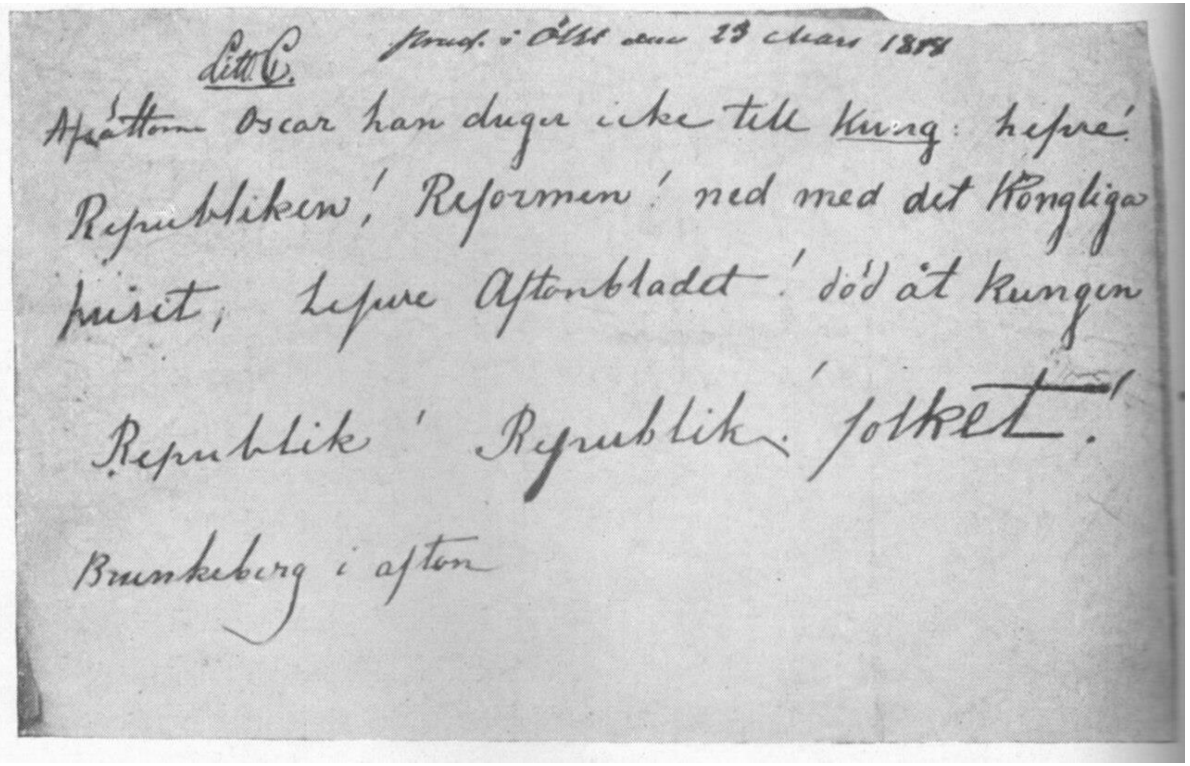
Litt C.
Afsättom Oscar han duger icke till Kung: hellre! Republiken! Reformen! ned med det Kongliga huset, lefve Aftonbladet! död åt Kungen
Republik! Republik! folket!
Brunkeberg i afton

Upprop som spreds vid marsoroligheterna i Stockholm 1848. "Afsättom Oscar han duger icke till kung hellre Republiken! Reformen! ned med det Kongliga huset, lefve Aftonbladet! död åt kungen / Republik Republik folket. Brunkeberg i afton".

Jakob Wilhelm Sprengtporten, född den 9 oktober 1794 på Sparreholms slott, död där den 29 september 1875, var en svensk friherre, en av rikets herrar, ämbetsman och militär.

Jakob Wilhelm Sprengtporten var son till Johan Vilhelm Sprengtporten och grevinnan Sophia Lovisa Mörner af Morlanda och bror till Ulrika Sofia De Geer.
Sprengtporten tog hovrättsexamen i Uppsala 1811 och utnämndes 1812 till kornett vid Livgardet till häst. Han deltog i Napoleonkrigen 1813, avancerade senare till generallöjtnant i armén 1858 och tog slutligen avsked från krigstjänstgöringen 1863.

Sin mest betydelsefulla verksamhet uträttade Sprengtporten på det civila området. Han tjänstgjorde som attaché i Sankt Petersburg 1816-1817 och blev 1825 överstekammarjunkare. År 1827 blev han överhovjägmästare, en tjänst han tog avsked ifrån 1838. År 1828 blev han chef för Skogsinstitutet. Dessutom förordnades han den 7 oktober 1830 till överståthållare i Stockholm, men avgick 30 juni 1838 på grund av oroligheterna i huvudstaden.

Jakob Wilhelm Sprengtporten

Perioden 28 december 1844 – 26 juni 1848 var Sprengtporten på nytt överståthållare. Han utförde ministeriella beskickningar 1848 till Köpenhamn och 1858 till Paris. Som ledamot av ridderskapet och adeln 1823-1866 och av första kammaren 1867-1875 (Södermanlands läns valkrets) deltog han i riksdagsförhandlingarna. Han skrev fem egna motioner i riksdagen om bl.a. höjning av tobakstullen, inregistreringsavgift för tullfria varor och om grunder för skogshushållningens ordnande.

Han ägnade han sig även åt skriftställan: Tankar i representationsfrågan (1839) och Vittra tidsfördrif (1855) och flera småskrifter. Sprengtporten var ledamot i Krigsvetenskapsakademien (1827), hedersledamot i Lantbruksakademien (1837) och ledamot i Kungliga Vetenskapsakademien (1848).

Fritz von Dardel skrev i sin dagbok med anledning av Sprengtportens död att "[m]er än vanligt begåfvad å hufvudets vägnar, har han spelat en ganska framstående roll både som riksdagsman och som öfverståthållare Man beskyllde honom för att skifta åsikter allt efter folkstämningen för dagen, och hans hållning under 1838 och 1848 års oroligheter i hufvudstaden var rätt tvetydig. Carl XV hade också inte förtroende för Sprengtporten."

Jakob Wilhelm Sprengtporten var sedan 1825 gift med grevinnan Ulrika Wilhelmina Brahe (död 1836). Paret fick dock endast döttrar, vilket innebar att ätten Sprengtporten i och med Jakob Wilhelms död utgick på svärdssidan.